

Anita Pyrek-Nąckiewicz

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Lamentacje Jeremiasza z *Passionale* (akkk 58,1489) z Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu

1. Opis manuskryptu, notacja

Lamentacje Jeremiasza, które są przedmiotem niniejszej transkrypcji, znajdują się w pochodzącej z 1489 roku księdze zwanej również *Passionale* lub kancjonałem Gosławskiego¹. Oprócz lamentacji Jeremiasza księga ta zawiera również inne śpiewy związane z obrzędami *Triduum Sacrum* obowiązującymi dla katedry wawelskiej przed Soborem Trydenckim². Manuskrypt sporządzony przez Jana Gosławskiego zapisany jest notacją gotycką, odmianą „późną krakowską”³. W notacji tej materiał muzyczny umieszczony jest na pięciu czerwonych liniach z kluczami *c* lub *f*. Podstawową jednostką jest romboidalne *punctum*. Znaki są masywne, pisane grubym piórem⁴. Pismo jest rozmieszczone szeroko, a neумы wchodzące w skład melizmatów są często rozdzielone, co może powodować trudności w odczytywaniu melodii. Przedłużenia są notowane przez użycie *bipunctum* spiętego dodatkowo klamrą⁵.

---

¹ Por. P. Gancarczyk, *Cantus planus multiplex. Polifonia chorałowa w Polsce XIII–XVI wieku*, [w:] *Notae musiacae artis*, Kraków 1999, s. 370.

² „Kodeks ten pergaminowy *in folio* z XV wieku z roku 1489, oprawny w skórę. Numer porządkowy 90, z ozdobnemi inicjałami zawiera: Cztery passye według czterech ewangelistów z nutami, tudzież lamentacje także z nutami na wielki tydzień, antyfony, hymny, responso-ria na Wielki Piątek i Wielką Sobotę z nutami. Msze św. na Wielki Czwartek z konsekracją olejów św., intonacje lekcyi. Ewangelii, oracyi, inwitoria przy jutrzniach, *Officium Defunctorum* i benedykcję gromnic”, I. Polkowski, *Katalog rękopisów kapitułnych katedry krakowskiej*, Kraków 1884, s. 51.

³ J. Szendrei, *Notacja liniowa w polskich źródłach chorałowych XII–XVI wieku*, [w:] *Notae musiacae artis*, Kraków 1999, s. 219.

⁴ J. Szendrei, *Notacja liniowa w polskich źródłach chorałowych XII–XVI wieku*, dz. cyt., s. 219.

⁵ P. Gancarczyk, *Cantus planus multiplex*, dz. cyt., s. 369.

Taki rodzaj pisma muzycznego ujednolicił i rozpowszechnił się w drugiej połowie XV wieku na terenie diecezji krakowskiej, a także poza jej granicami. W skryptorium katedralnym pracowało wówczas wielu (również znanych z nazwiska) skrybów i iluminatorów. Dzięki wsparciu zamożnych mecenasów powstało wiele pięknych, często bogato zdobionych ksiąg muzycznych, zawierających śpiewy wykonywane m.in. w katedrze wawelskiej.

2. Problematyka transkrypcji

Przy dokonywaniu transkrypcji dzieła średniowiecznego na notację wzorowaną na *Editio Vaticana* (kwadratowe neумы umieszczone na czterolinii) należało podjąć decyzje, które elementy oryginalne zachować, a które można uzupełnić lub skorygować⁶. Podjęta w transkrypcji metoda musiała być więc swego rodzaju kompromisem – z jednej strony jej założeniem jest jak najwierniejszy, pozbawiony cech interpretacji przekaz źródła. Z drugiej jednak strony dąży się do jak największej przejrzystości i czytelności, ponieważ jej nadrzędnym celem jest przywrócenie średniowiecznego dzieła do ponownego użytku przez wykonawców nieposiadających specjalistycznego przygotowania.

Zachowano następujące elementy:

- klucze;
- oryginalną pisownię hebrajskich liter, nawet gdy powtarzająca się litera zapisana jest na różne sposoby (na przykład *Aleph* w *Lamentatio prima* lub *Alleph* w *Lamentatio quarta*) oraz ich kolejność nie zawsze jest zgodna z kolejnością występującą w tekście Wulgaty (na przykład dwukrotnie *Beth* zamiast *Heth* w *Lamentatio quinta* oraz *Lamentatio octavia*);
- charakterystyczny dla łaciny średniowiecznej brak znaków interpunkcyjnych oraz pisownię nazw własnych małymi literami (na przykład *dominus deus, iberusalem*);
- oryginalny tekst z uwzględnieniem charakterystycznej pisowni niektórych wyrazów (na przykład *iberusalem, iberemias, michi*), inny niż współcześnie stosowany zapis dyftongu *ae* (w tekście zawsze występuje *e*) oraz odbiegający nieraz od Wulgaty szyk zdania lub nawet dodanie czy usunięcie niektórych słów;
- naniesione tylko w *Lamentatio prima* i *Lamentatio secunda* krótkie pionowe kreski sugerujące prawdopodobnie miejsca oddechów. Trudno zweryfikować, kiedy je wpisano, zostały jednak uwzględnione w transkrypcji jako ewentualne wskazówki wykonawcze;

⁶ Nie zmieniając treści dzieła.

- brak obniżenia dźwięku *h*, chociaż melodia i modus sugerują, że w praktyce mógł być stosowany.
Elementy zmienione:
  - pięciolinię zastąpiono czterolinią;
  - położenie klucza *c* w *Lamentatio quinta*: na trzech z pięciu kart klucz został zapisany na czwartej linii, na pozostałych na linii trzeciej, podczas gdy pozycja neum w podobnych fragmentach pozostała niezmieniona. Pomyłka została prawdopodobnie szybko dostrzeżona i na pierwszej karcie tej lamentacji został dopisany mniejszym pismem klucz *c* o jedną linię niżej. Dopisano przy nim również niewystępujący w żadnym innym miejscu bemol, obniżający dźwięk *h*. Może to sugerować, że w innych lamentacjach również był wykonywany, pomimo tego, że go nie zapisywano. W poniższej transkrypcji uwzględniono poprawkę i wpisano bemol obowiązujący dla całej lamentacji;
  - podziały za pomocą pionowych kresiek: w lamentacjach występuje pojedyncza pionowa kreska – *divisio maxima*, oddzielająca kolejne wersety, niektóre litery hebrajskie oraz na zakończenie lamentacji. Ponieważ stosowana jest niekonsekwentnie, dla zwiększenia przejrzystości przyjęto następującą zasadę: po hebrajskich literach występuje *divisio maior*, a na zakończenie zdania, przed inicjałem – *divisio maxima*, przed nową literą oraz na zakończenie lamentacji – *divisio finalis*. Wspomniane wcześniej (występujące w *Lamentatio prima* i *secunda*) krótkie kreski, oznaczające prawdopodobnie oddechy, zapisane zostały za pomocą *divisio minima*. W *Lamentatio nona*, w której wersety nie rozpoczynają się od hebrajskich liter, a od niewielkich inicjałów, zdania zostały oddzielone od siebie krótką czerwoną kreską – w transkrypcji zastąpioną przez *divisio maior*;
  - zamieszczony przed pierwszą lamentacją tytuł całego cyklu nie jest zawarty w rękopisie. Zapisany został z uwzględnieniem charakterystycznej pisowni.
W przypadku przedłużeń przyjęto następującą zasadę: *bipunctum* bez spinającej klamry zapisywano jako dwie neumy, z klamrą jako jedną neumę z *episemą* lub kropką. Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy w praktyce wykonawczej obydwie sposoby nie oznaczały przedłużenia dźwięku⁷, ponieważ jednak w manuskrypcie funkcjonują obydwie, postanowiono je rozróżnić w transkrypcji, kwestię wykonania zaś pozostawić do rozstrzygnięcia ewentualnym odtwórcom. *Distrophy* lub *tristrophy* występujące w kadencjach (ostatnia często nieco mniejszych rozmiarów) potraktowano jako przedłużenie (neuma z kropką).

⁷ Paweł Gancarczyk uznaje *bipunctum* za przedłużenie; Por. P. Gancarczyk, *Cantus planus multiplex*, dz. cyt., s. 369.

3. Znaczenie *Lamentacji Jeremiaszowych*

Lamentacje Jeremiasza wykonywane były w okresie Wielkiego Tygodnia w ramach trzech lekcji pierwszych nokturnów, tak zwanych *Ciemnych jutrzni*⁸. *Ciemne jutrznie* zawierały nocne modlitwy (trzy nokturny) wchodzące w skład *mattutinum* (dzisiejsza godzina czytań) i jutrzni. Były częścią *officium* Triduum paschalnego; sprawowano je w sposób niezwykle uroczysty w Wielki Czwartek, Piątek i Sobotę rano. W trakcie *Ciemnych jutrzni* rozważano mękę Jezusa Chrystusa zarówno poprzez psalmy, jak i *Lamentacje Jeremiaszowe*. Ze względu na wyjątkowy charakter tych tekstów powstało w historii szereg dzieł muzycznych podkreślających wyjątkowość tego obrzędu. Składał się on również z dwóch dodatkowych elementów: światła i hałasu. Światło symbolizowało piętnaście świec, które były stopniowo gaszone po odmówieniu czternastu psalmów. Ostatniej świecy nie gaszono, lecz wynoszono ją za ołtarz, aby wnieść ją z powrotem na końcu oficjum jako symbol zmartwychwstałego Chrystusa. Hałas natomiast był spowodowany przez głośne zamykanie brewiarzy i uderzanie nimi o kościelne ławy⁹.

4. Tłumaczenie tekstu¹⁰

Lamentacja pierwsza (Lm 1,1 nn)

I stało się potem, gdy w niewolę został uprowadzony Izrael i Jerozolima została zniszczona, siedział Jeremiasz, płacząc, i lamentował tym narzekaniem nad Jerozolimą, i mówił:

ALEPH Jakże samotnie siedzi miasto pełne ludu; Stała się jakby wdową pani narodów; Księżna prowincji popadła w niewolę.

BETH Płacząc, płakała w nocy, a łyzy jej na policzkach jej; Nie ma nikogo, kto by ją pocieszał ze wszystkich jej drogich; Wszyscy przyjaciele jej wzgardzili nią i stali się jej nieprzyjaciółmi.

GYMEL Przeniósł się Juda z utrapienia i z wielości powinności (niewoli) zamieszkał między narodami i nie znalazł odpoczynku; wszyscy jego prześladowcy pojмали go wśród ucisku.

Jerozolimo, Jerozolimo, nawróć się do Pana, Boga twego.

⁸ Por. J. Kubieniec, *Lamentacje chorałowe w krakowskich rękopisach liturgicznych XII-XVIII wieku*, „Muzyka” (1999) nr 1, s. 9.

⁹ Por. J.-Y. Hameline, *Leçon de Ténèbres*, Ambronay 2014, s. 34–35.

¹⁰ Tłumaczenie ks. Piotr Przybysz.

Lamentacja druga

DELETH Drogi Syjonu płaczą, bo nie ma nikogo, kto by przyszedł na święto; Wszystkie bramy jego zniszczone, kapłani płaczący, panny jego znękanе, a on sam ściśnięty goryczą.

HEE Stali się przeciwnicy jego głową (górami) nad nim; Nieprzyjaciele jego wzbo-gacili się, bo Pan odezwał się nad nim ze względu na ogrom jego nieprawości; Dzieci jego prowadzone w niewolę przed obliczem ciemieży.

WAW I opuściło córę Syjonu całe jej piękno; Jej książęta stali się jak barany nieznajdujące pastwiska; I poszli bez siły przed obliczem łowcy.

NAY I wspomniała Jerozolima wszystkie dni utrapienia swego i przestępstwa wszystkie, skarby, które miała od dawnych dni, kiedy wpadł naród w rękę wroga, a nie było nikogo, kto by pomógł; Widzieli ją nieprzyjaciele i wyśmiewali jej szabaty.

HETH Grzechem zgrzeszyła Jerozolima, dlatego stała się niestateczna; Wszyscy, którzy ją wychwalali, wzgardzili nią, bo ujrzeli jej hańbę, a i ona, wzdychając, odwróciła się w tył.

TETH Brud na jej nogach, a nie wspomniała na swój koniec; Ponizona jest gwałtownie, nie mając pocieszyciela: Spójrz, Panie, na moje utrapienie, bo powstał mój nieprzyjaciel.

IOTH Rękę swoją wyciągnął nieprzyjaciel na wszystkie jej skarby; Bo widziała ludy wchodzące do jej świątyni, tych, którym zakazałeś wchodzić do zgromadzenia twego.

CAPH Cały lud wzdycha i szuka chleba, daje kosztowności za pokarm dla posilenia duszy swojej; Spójrz, Panie, i rozważ, jak zostałam znieważona.

LAMETH O, wy wszyscy, którzy przechodzicie drogą, zwróćcie uwagę i spójrzcie, czy jest taka boleść jak boleść moja; Bo mnie jak winnicę w czasie zbiorów ogołocił, jak mówił Pan, w dniu gniewu zapalczywości swojej.

MEM Z wysoka zesłał ogień na kości moje i ukarał mnie; Rozciągnął sieć na nogi moje, odwrócił mnie w tył; Uczynił mnie samotną, przez cały dzień żałością udęczoną.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja trzecia

NUN Zbudziło się jarzmo nieprawości moich w ręce jego, splecione są i na szyję moją włożone; Osłabła jest moja moc, oddał mnie Pan w rękę, z której nie będę mogła powstać.

LAMETH Zabrał Pan wszystkich możliwych spośród mnie, przywołał przeciw mnie czas, aby zniszczyć moich wybranych; Tłocznię deptał Pan dziewicy, córce Judy.

AYN Dlatego ja płaczę i oczy moje wylewają wody, bo oddalił się ode mnie pocieszyciel, nawracający duszę moją; Synowie moi są straceni, bo zwyciężył nieprzyjaciel.

PHEE Wyciągnął Syjon ręce swoje, nie ma nikogo, kto by go pocieszył; Posłał Pan przeciw Jakubowi wokół niego nieprzyjaciół jego; Jerozolima stała się wśród nich jakby splamiona miesiączką.

CADETH Sprawiedliwy jest Pan, bo usta jego do gniewu sprowokowałam, posłuchajcie, proszę, wszystkie narody i zobaczcie mój ból; Dziewice moje i młodzieńcy moi poszli w niewolę.

COPH Wołałam przyjaciół moich, a oni mnie zdradzili, kapłani moi, starcy moi w mieście zginęli, kiedy szukali sobie żywności, aby nakarmić dusze swoje.

RES Zobacz, Panie, bom uciśniona, wnętrze moje jest poruszone, przewrócone jest we mnie moje serce, bo pełna jestem goryczy; Na zewnątrz miecz zabija, a i w domu śmierć jest podobna.

SEN Usłyszeli, że ja wzdycham, a nie ma nikogo, kto by mnie pocieszył; Wszyscy nieprzyjaciele moi usłyszeli o nieszczęściu moim, ucieszyli się, żeś Ty to uczynił.

TAW Niech wejdzie całe ich zło przed Ciebie i ogołoć ich, jak mnie ogołociłeś dla wszystkich nieprawości moich, liczne bowiem są wzdychania moje i serce moje słabe.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja czwarta (Lm 3,1 nn)

ALLEPH Jam mąż widzący biedę moją w różdze zagniewania jego; Wyprowadził mnie i poprowadził mnie w ciemności, a nie do światła, tylko przeciw mnie się obrócił i odwrócił rękę swoją przez cały dzień.

BETH Starą uczynił mą skórę i ciało moje, połamał wszystkie kości moje, obudował mnie wokół, otoczył mnie żółcią i boleścią; W ciemnościach umieścił mnie jak na wieki umarłych.

GYMEL Obudował przeciw mnie czas, abym nie wyszedł, obciążył kajdany moje, ale kiedy wołać i prosić będę, odrzuci moją modlitwę; Zamknął drogi moje kamieniem kwadratowym ścieżki moje pomieszał.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja piąta

DELTH Stał się dla mnie jak niedźwiedź w zasadzce, jak lew w ukryciu, ścieżki me pomieszał i złamał mnie osamotnioną; Naciągnął łuk swój i postawił mnie jako cel dla strzały.

HEE Posłał w nerki moje córki kołczanu swego, stałem się pośmiewiskiem całego ludu mego, pieśnią ich przez dzień cały; Napełnił mnie goryczą moją, upoił mnie piołunem.

WAW I połamał wszystkie zęby moje, nakarmił mnie popiołem i pozbawiona spokoju jest dusza moja, zapomniałem o szczęściu; i rzekłem: Zginął koniec mój i nadzieja moja w Panu.

ZAI Wspomnij na nędzę i przestępstwa moje, to piołun i żółć, pamiętać będę zawsze i uschnie we mnie moja dusza; To wspominając, w sercu moim w Bogu mam nadzieję.

BETH Miłosierdzie Pańskie, bo nie zginęliśmy, bo nie skończyły się Jego zlitowania, nowe są co rano, wielka jest wierność twoja; Działem moim – Pan mówi – dusza moja, dlatego na niego czekać będę.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja szósta

GETH Dobry jest Pan dla tych, którzy w nim pokładają nadzieję dla duszy Jego szukającej; Dobrze jest mężowi, gdy nosi jarzmo od młodości swojej; Dobrze jest czekać w ciszy zbawienia Pana.

IOTH Siedzi sam i milczy, bo poniósł siebie na sobie; Położy w prochu swe usta, jeśli mocna będzie nadzieja; Da swój policzek bijącemu, nasycony będzie obelgami, bo nie odrzuci Pan na zawsze.

CAPH Bo jeśli odrzucił to i zmiłuje się według wielkiego miłosierdzia swego; Nie umniejszył się bowiem w sercu swoim i (nie) odrzucił synów ludzkich.

LAMETH Aby zetrzeć pod nogami swoimi wszystkich więźniów ziemi; aby uchylić sąd męża przed obliczem Najwyższego; aby wywrócić człowieka w sądzie jego, Pan nie wiedział.

MEM Któż to jest tym, który mówi i czyni, gdy Pan nie rozkazał? Z ust Najwyższego nie wyjdzie ani dobre, ani złe; Cóż szemrał człowiek, żyjący mąż za grzechy swoje?

NUN Podnieśmy serca nasze z rękoma do Pana w niebie; myśmy nieprawość popełnili i do gniewu pobudziliśmy, dlatego Ty jesteś nieubłagany.

SAMETH Działałeś w gniewie i uderzyłeś nas, zabiłeś bez litości; zastawiłeś się obłokiem, aby nie dotarły modlitwy; Zniszczeniem i odrzuceniem uczyniłeś mnie pośród ludów.

PHEE Otworzyli nad nami swoje usta wszyscy wrogowie moi; Strachem i sidłem stało się nam prorocstwo i skrucha; Strumienie wód wypływają z oka mego nad zagładą córki ludu mego.

AYN Oko moje strapione jest, a nie umilkło, bo nie ma odpoczynku: Aby spojrzeć i ujrzał Pan z nieba; Oko moje sprawia ból duszy mojej z powodu córek miasta mego.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja siódma (Lm 4,1)

ALEPH Jakże ściemniało złoto, zmieniła się barwa najlepsza; Rozrzucano kamienie świątyni na rogach wszystkich ulic.

BETH Synowie Syjonu szlachetni, ubrani w czyste złoto, jakże wzięci są za naczynia gliniane, dzieło rąk garncarza.

GYMEL Nawet czarownice obnażyły pierś i karmiły swoje małe; Córka ludu mego okrutna jak struś na pustyni.

DELETH Przywarł język ssącego do podniebienia jego dla upragnienia; Dzieci prosiły chleba, a nie było nikogo, kto by im łamał.

HEE Którzy jadalі przysmaki, ginęli na drogach; którzy się wychowywali w szkarłacie, obejmowali gnój.

[ZAIN] I większa się stała nieprawość córki ludu mego niż grzech Sodomy, która wywrócona została w jednej chwili, a nie dotknęła jej ręka.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja ósma

ZAY Bielsi nazarejczycy jej nad śnieg, jaśniejsi od mleka, bardziej czerwieni niż stara kość słoniowa, nad szafir piękniejsi.

BETH Szcerniało nad węgiel ich oblicze i nie rozpoznano ich na ulicach; przywarła ich skóra do kości i stała się jak drewno.

GETH Lepiej było tym, którzy zostali zabici mieczem, niż ginącym z głodu, bo ci ginęli strawieni przez niepłodność ziemi.

IOTH Ręce niewiast miłosiernych gotowały swoje dzieci, stały się ich pokarmem w skruszeniu córki ludu mego.

CAPH Dopełnił Pan swego gniewu, wylał gniew zapalczywości swojej i zapalił na Syjonie i strawił jego fundamenty.

LAMETH Nie wierzyli królowie ziemi i wszyscy mieszkańcy świata, żeby miał wejść wróg i nieprzyjaciel przez bramy Jerozolimy.

MEM Z powodu grzechów jej proroków i nieprawości jej kapłanów, którzy krew sprawiedliwych w niej rozlewali.

NUN Błądzili ślepi po ulicach, zmazali się krwią, a kiedy nie mogli (tego czynić), trzymali się za szaty swoje.

SAMETH Odstąpcie, nieczyści, wołano na nich, odstąpcie, idźcie precz, nie dotykajcie się; Bo kłócili się i poruszeni mówili między narodami, nie przyjdą więcej mieszkać pośród nich.

PHEE Oblicze Pana oddzieliło ich, nie spojrzy więcej na nich; Oblicza kapłanów nie wstydziło się, nie zlitowali się nad starcami.
 AYN Gdy jeszcze staliśmy daremnie, tęskniły oczy nasze za pomocą; Gdyśmy się oglądali pilnie na naród, który nie mógł nas wybawić.
 [SADE] CADETH? Ślizgały się nogi nasze po drodze ulic naszych, przybliżył się koniec nasz, wypełniły się dni nasze, bo przyszedł koniec nasz.
 COPH Szybsi byli prześladowcy nasi niż orły na niebie, po górach gonili nas, na pustyni zasadzili się na nas.
 TAW Skończyła się nieprawość Twoja, córko Syjonu; już cię więcej nie zaprowadzi; Nawiedził nieprawość twoją, córko, Edom; odkrył grzechy twoje.
 Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Lamentacja dziewiąta (Lm 5,1 nn)

Modlitwa Jeremiasza proroka: Wspomnij, Panie, i zobacz, co nas spotkało, wejrzyj i przypatrz się naszej hańbie; Dziedzictwo nasze obróciło się do obcych, domy nasze do cudzoziemców. Sierotami zostaliśmy bez ojca, matki nasze jak wdowy, wodę naszą za pieniądze piliśmy, drwa nasze drogo kupowaliśmy. Pędzili nas z jarzmem na szyi, zmęczonym nie dawano odpoczynku. Ku Egiptowi wyciągaliśmy rękę i do Asyrii, żeby nasycić się chlebem. Ojcowie nasi zgrzeszyli i nie ma ich, a my ponieśliśmy ich nieprawości. Niewolnicy nad nami zapanowali i nie znalazł się nikt, kto by nas wydobył z ich ręki. W rękach przynosiliśmy sobie chleb, skóra nasza jak piec gorąca od gwałtownego głodu. Kobiety na Syjonie pohańbiono, dziewice w miastach Judy. Książęta ręką są powieszani, nie wstydzono się oblicza starców. Młodzieńcy bezwstydnie zostali wykorzystani, a chłopcy pod drewnem upadli. Starcy zniknęli z bramy, młodzi odeszli od tańca śpiewających. Ustała radość naszego serca, odmienił się w płacz nasz taniec. Spadła korona z głowy naszej; biada nam, bo zgrzeszyliśmy. Dlatego zasmuciło się nasze serce, dlatego zaćmiły się nasze oczy, że góra Syjon zaginęła, wilki po niej chodziły. Ty zaś, Panie, na wieki trwasz i tron Twój z pokolenia na pokolenie. Dlaczego zatem na wieki zapominasz nas, opuszczasz nas na długie dni? Nawróć nas, Panie, a nawrócimy się, odnow dni nasze jak na początku. Ale zupełnie nas odrzuciłeś, rozgniewałeś się na nas gwałtownie.

Jerozolimo, Jerozolimo nawróć się do Pana, Boga twego.

Bibliografia

Gancarczyk P., *Cantus planus multiplex. Polifonia choralowa w Polsce XIII–XVI wieku*, [w:] *Notae musiacae artis*, Kraków 1999.

Hameline J. Y., *Leçon de Ténèbres*, Ambronay 2014.

Kubieniec J., *Lamentacje chorałowe w krakowskich rękopisach liturgicznych XII-XVIII wieku*, „Muzyka” (1999) nr 1.

Polkowski I., *Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej*, Kraków 1884.

Szendrei J., *Notacja liniowa w polskich źródłach chorałowych XII–XVI wieku*, [w:] *Notae musiacae artis*, Kraków 1999.

LAMENTATIONE IHEREMIE PROPHETE

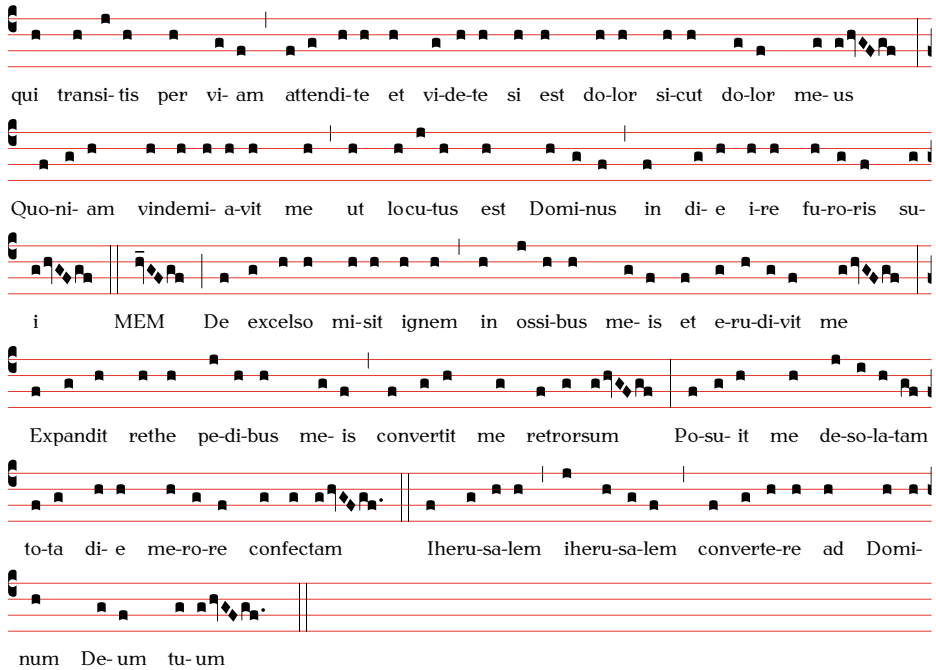
LAMENTATIO PRIMA

E T factum est postquam in capti-vi-ta-tem ductus est israhel et iheru-
 sa-lem destructa est se-dit iheremi-as flens et planxit lamenta-ti-onem hanc
 in iheru-sa-lem et di-xit ALEPH Quomodo sedet so-la ci-vi-tas plena po-pu-lo
 facta est qua-si vi-du-a domi-na genti-um princeps pro-vinci-a-rum facta est
 sub tri-bu-to BETH Plo-rans plo-ra-vit in nocte et lacrimae e-ius in ma-xil-lis
 e-ius non est qui conso-le-tur e-am ex omni-bus ca-ris e-ius Omnes ami-ci
 e-ius spre-ve-runt e-am et facti sunt e-i i-nimi-ci GYMEL Migra-vit iuda
 propter afflicti-onem et mul-ti-tu-di-nem servi-tu-tis ha-bi-ta-vit inter gentes nec inve-
 nit requi-em Omnes perse-cu-to-res e-ius apprehende-runt e-am inter angusti-
 as Iheru-sa-lem iheru-sa-lem converte-re ad domi-num de-um tu-um

LAMENTATIO SECUNDA

D ELETH Vi-e sy-on lugent e-o quod non sint qui ve-ni-ant ad sollem-
 ni-ta-tem Omnes porte e-ius destructe sa-cer-do-tes e-ius gementes virgi-nes
 e-ius squa-li-de et ipsa oppressa est ama-ri-tu-di-ne HEE Facti sunt hostes
 e-ius in ca-pi-te i-nimi-ci e-ius locuple-ta-ti sunt qui a Domi-nus locu-tus est super
 e-am propter mul-ti-tu-di-nem i-niqui-ta-tum e-ius Parvu-li e-ius ducti sunt in
 capti-vi-ta-tem ante fa-ci-em tri-bu-lantis WAV Et egressus est a fi-li-a sy-
 on omnis de-cor e-ius facti sunt princi-pes e-ius ve-lut a-ri-e-tes non inve-ni-entes
 pascu-a Et a-bi-e-runt absque forti-tu-di-ne ante fa-ci-em subsequentis
 NAY Et re-corda-ta est iheru-sa-lem omni-um di-e-rum afflicti-o-nis su-e et
 pre-va-ri-ca-ti-o-nis omni-um de-si-de-ra-bi-li-um su-o-rum que habu-e-rat a di-ebus
 antiquis cum cade-ret popu-lus in manu hosti-li et non esset auxi-li-a-tor

Vi-de-runt e-am hostes et de-ri-se-runt sabba-ta e-ius HETH Pecca-tum pec-
 ca-vit iheru-sa-lem propte-re-a insta-bi-lis facta est Omnes qui glo-ri-fi-cabant
 e-am spre-ve-runt il-lam quo-ni-am vi-de-runt ignomi-ni-am e-ius ipsa autem ge-
 mens conversa est retrorsum TETH Sordes in pe-di-bus e-ius nec re-corda-ta
 est fi-nis su-i Depo-si-ta est vehementer non habens conso-la-to-rem
 Vi-de Domi-ne afflicti-onem me-am quo-ni-am e-rectus est i-nimi-cus me-us
 IOTH Manum su-am mi-sit hostis ad omnia de-si-de-ra-bi-li-a e-ius Qui-a
 vi-dit gentes ingressas sanctu-a-ri-um su-um de qui-bus pre-ce-pe-ras ne intra-rent
 eccle-si-am su-am CAPH Omnis popu-lus gemens et que-rens panem de-dit
 pre-ti-o-sa que-quem pro ci-bo ad re-fo-cil-landam a-nimam e-ius Vi-de Domi-ne
 et consi-de-ra quo-ni-am facta sum vi-lis LAMETH O vos omnes

qui transi-tis per vi-am attendi-te et vi-de-te si est do-lor si-cut do-lor me-us

Quo-ni-am vindemi-a-vit me ut locu-tus est Domi-nus in di-e i-re fu-ro-ris su-

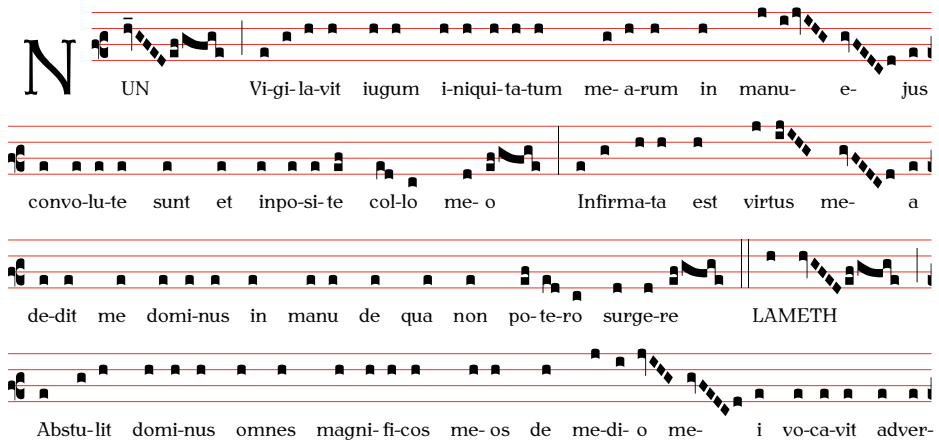
i MEM De excelso mi-sit ignem in ossi-bus me-is et e-ru-di-vit me

Expandit rethe pe-di-bus me-is convertit me retrorsum Po-su-it me de-so-la-tam

to-ta di-e me-ro-re confectam Iheru-sa-lem iheru-sa-lem converte-re ad Domi-

num De-um tu-um

LAMENTATIO TERTIA

N UN Vi-gi-la-vit iugum i-niqui-ta-tum me-a-rum in manu- e- jus

convo-lu-te sunt et inpo-si-te col-lo me-o Infirma-ta est virtus me- a

de-dit me domi-nus in manu de qua non po-te-ro surge-re LAMETH

Abstu-lit domi-nus omnes magni-fi-cos me-os de me-di-o me- i vo-ca-vit adver-

sum me tempus ut conte-re-ret e-lectos me-os Torcul-ar calca-vit domi- nus

virgam fi- li- e iuda A-YN Idcirco ego plo-rans et ocu-lus me-us

dedu-cens a- quas qui-a longe factus est a me conso-la-tor convertans a-nimam

me-am Facti sunt fi- li- i me- i perdi- ti quo-ni- am inva-lu- it i- nimi-cus

PHEE Expandit sy-on manus su- as non est qui consol-et-

ur e-am Manda-vit domi-nus adversum ia- cob in circu- i- tu e-ius hostes

e-ius Facta est iheru- sa- lem qua-si pollu-ta menstruis in-ter e-os

CADETH Iustus est do- mi-nus qui- a os e-ius ad i-ra-cundi- am pro-vo-

ca-vit Audi-te obsecro u-ni-versi po- pu-li et vi-de-te do- lo-rem m-eum

Virgi-nes me-e et iuvenes me- i abie-runt in cap-ti- vi- ta-tem COPH

Vo-ca-vi ami-cos me- os et ipsi de-ce-pe-runt me Sa- cerdo- tes me- i et

senes me i in urbe consumpti sunt qui a que si e runt ci bum si bi ut re fo cil la
rent a nimam su am RES Vi de domi ne quo ni am tri bu lor venter
me us tur ba tus est sub ver sum est in me cor me um quoniam ama ri tu di ne
ple na sum Fo ris inter fe cit gla di us et domi mors si mi lis est
SEN A udie runt qui a ingemisco e go et non est qui con so
le tur me Omnes i ni mi ci mei audi e runt ma lum me um le ta ti
sunt quo ni am tu fe ci sti TAW In gre dia tur omne ma lum e o rum
co ram te et vindemi a e os si cut vindemi asti me Pro pter omnes i
ni qui ta tes me as mul ti e nim gemi tus me i et cor me um me rens
I heru sa lem i heru sa lem con ver te ad do mi num de um tu um

LAMENTATIO QUARTA

A LLEPH Ego vir vi-dens pauperta-tem me- am in virga indi-
 gna-ti o-nis e-ius Me mi-na-vit et addu-xit me in tene- bris et non
 in lu-cem Tantum in me ver- tit et convertit manum su-am to-ta
 di- e BETH Ve-tustam fe-cit pellem me-am et carnem me- am
 contri-vit omnia ossa me-a E-di-fi-ca-vit in gy-ro me- o circumde-dit
 me felle et la- bo-re In tenebro-sis collo-ca- vit me qua-si mortu-os
 sempi- ternos GY- MEL Circume-di-fi-ca-vit adversum me tempus ut non
 egre- di- ar adgra-va-vit compedem me-um Sed et cum clama-ve-ro et
 roga-ve- ro exclu-sit o-ra-ti- onem me-am Conclu-sit vi- as me-as la-pi-di-
 bus qua- dris semi-tas me-as sub- vertit Iheru-sa-lem iheru- sa- lem

LAMENTATIO QUINTA

D ELETH Ursus insidians factus est mi- chi le-o in ab-
 scon- di- to Semi-tas me-as subvertit et confre- git po-su- it me de-so-
 la- tam Te-tendit arcum su- um et po-su- it m-e quasi signum ad sa-
 git- tam HEE Mi-sit in re-ni-bus me- is fi-li- as pha-rette
 su- e Factus sum in de-ri-sum omni popu-lo me- o canti-cum e-o-
 rum to-ta di- e Reple-vit me ama-ri-tu-di-ni-bus me- is i-nebri- a-vit me
 absin- the- o WAW Et confre-git ad nume-rum dentes me- os
 ci-ba-vit me ci- ne-re Et repulsa est in me a-nima me- a obli-tus sum
 bono- rum Et di-xi pe-ri- it fi-nis me- us et spes me-a a do- mi-no

ZAI   Re-corda-re pau-perta-tis et trans-gressio-nis me-   e absin-thi-

i et fel-   lis Memo-ri-a mem-or e-   ro et tabescet in me a-ni-ma

me-   a Hec re-co-lens in corde me-   o in de-o spe-ra-   vi

BETH   Mi-se-ri-cordi-e Do-mi-ni qui a non sumus consum-   pti qui a

non de-fe-ce-runt mi-se-ra-ti-ones e-   ius Noue di-lu-   cu-lo multa est

fi-des tu-   a Pars me-a do-mi-nus di-xit a-ni-ma me-   a propte-re a

expectabo e-   um Iheru-sa-lem iheru-sa-   lem con-verte-re ad do-mi-num

de-um tu-   um

LAMENTATIO SEXTA

G ETH   Bonus est do-mi-nus spe-ranti-bus in e-   um a-ni-me que-

renti il-lum   Bonum est vi-ro cum por-ta-ve-rit iu-   gum ab ado-lescen-

ci-a su-a Bonum est pre-sto-la-ri cum si-lenti- o sa-lu-ta-re domi-
 ni IOTH Sede-bit so-li-ta-ri-us et ta-ce-bit qui-a le-va-vit se
 super se Ponet in pul-ve-re os su-um si forte sit spes Da-bit
 percutienti se max-il-lam sa-tur-a-bi-tur obpro-bri-is qui-a non re-pel-let in-
 sem-pi-ternum domi-nus CAPH Qui-a si a-bi-e-cit et mi-se-re-bi-tur
 se-cundum mul-ti-tu-di-nem mi-se-ra-ti-onum su-a-rum Non e-nim humi-li-a-
 vit se in corde su-o et abie-cit fi-li-os homi-num LAMETH
 Ut conte-re-ret sub pe-di-bus su-is omnes vinctos terre Ut decli-
 na-ret iu-di-ci-um vi-ri in conspectu al-tis-simi vul-tus Ut perverte-ret
 homi-nem in iu-di-ci-o su-o domi-nus igno-ra-vit MEM
 Quis est iste qui di-xit ut fi-e-ret domi-no non iuben-te Ex o-re

al-tissimi non egre-di-en-tur nec bona nec ma-la Quis murmu-ra-bit

homo vi-vens vir pro pecca-tis su-is NUN Le-vemus corda nos-

tra cum ma-ni-bus ad domi-num in ce-lis Nos i-nique e-gimus et ad i-ra-

cundi-am provo-ca-vi-mus idcirco tu in-exo-ra-bi-lis es SAMETH

Ope-ru-i-sti in fu-ro-re et percussis-ti nos occi-di-sti nec peper-ci-sti

Oppo-su-i-sti nubem ti-bi ne tran-se-at o-ra-ti-o E-ra-di-cationem et

abi-ec-tionem po-su-i-sti me in me-di-o popu-lo-rum PHEE

Appe-ru-e-runt super nos os su-um omnes i-nimi-ci me-i Formi-do et

laque-us facta est no-bis va-ti-ci-na-ti-o et con-tri-ci-o Di-vi-si-ones a-

qua-rum dedu-xit ocu-lus me-us in con-tri-ti-one fi-li-e popu-li me-i

A-YN Ocu-lus me-us afflic-tus est nec ta-cu-it e-o quod non es-

set requi-es. Donec respi-ce-ret et vi-de- ret domi-nus de ce-lis

Ocu-lus me-us depreda-tus est a-nimam me-am in cunctis fi-li-abus urbis

me-e Iheru-sa-lem iheru-sa-lem converte-re ad domi-num de-um tu-

um

LAMENTATIO SEPTIMA

A -LEPH Quomodo obscu-ra-tum est aurum mu-ta-tus est co-

lor optimus Dispersi sunt la-pi-des sanctu-a-ri-i in ca-pi-te omni-um pla-

te-a-rum **BETH** Fi-li-i sy-on in-cli-ti amicti auro pu-

ro Quomodo repu-ta-ti sunt in va-sa te-ste-a opus manu-um fi-gu-

li **GYMEL** Sed et lami-e nuda-ve-runt mam-mas lacta-ve-

runt parvu-los su-os Fi-li-a popu-li me-i crude-lis qua-si stru-ti-

o in de- serto DELETH Adhe-sit lingua lactantis ad pa-la-
 tum e-ius in si- ti parvu-li e-ius pe-tie-runt panem et non e-rat qui
 frange-ret e- is HEE Qui vescebantur vo-luptu-o-se inte-ri- e-runt
 in vi- is qui nutri- ebantur in cro-ce- is ample-xa-ti sunt sterco-ra
 Et ma-ior effecta est i-niqui-tas fi-li- e popu-li me- i pecca-to so- do- mo-
 rum que subversa est in momento et non cepe-runt in e- a manus
 Iheru-sa-lem iheru-sa- lem converte-re ad domi-num de- um tu- um

LAMENTATIO OCTAVIA

Z A-Y Candidio-res na-za-re- i e-ius ni- ve ni- ti- di- o- res
 lacte ru-bi-cundi- o- res ebo-re antiquo saphi-ro pulchri- o- res BETH
 De-nigra-ta est super carbones fa-ci- es e- o- rum et non sunt co-

gni-ti in pla-te- is Adhe-sit cu-tis e-o-rum ossi-bus et a-
 ru- it et facta est qua-si li- gnum GETH
 Me-li-us fu-it occi-sis gla-di-o quam interfectis fa- me quo-ni-am i-sti extabu-
 e-runt consumpti a ste-ri-li-ta-te ter- re IOTH Manus mu-li-e-rum
 mi-se-ri-cordi-um coxe-runt fi-li-os su- os fa-cti sunt ci-bus e-a-rum in
 contri-ti-one fi-li-e popu-li me- i CAPH Comple-vit
 domi-nus fu-ro-rem su-um effu-dit i-ram indigna-ti-o-nis su- e et succendit ig-
 nem in sy-on et de-vo-ra-vit fundamenta e- ius LAMETH
 Non cre-di-de-runt reges terre et u-ni-versi ha-bi-ta-to-res or- bis quo-ni-am in-
 gre-di-tur hostis et i-nimi-cus per portas iheru- sa-lem MEM Propter
 pec-ca-ta prophe-ta-rum e-ius i-ni-qui-ta-tes sa-cer-do-tum e- ius quo-ni-am effude-

runt sangui-nem iusto-rum in me-di-o e- ius NUN

Erra-ve-runt ce-ci in pla-te- is pollu-ti in sangui- ne Cumque in-

gre-di non pos- sent tenu-e-runt la-ci-nas su- as SAMETH

Re- ce-di-te pollu-ti clama-ve-runt e- is re- ce-di-te a-bi-te ab e-is no-li-te tan-

ge- re Iurga-ti quippe et mo-ti di-xe-runt inter gen- tes non ad-

det ultra ut ha-bi-tet in e- is PHEE Fa- ci-es domi-ni di-

vi-sit e- os Non addet ut respi-ci-at e- os Fa- ci-es sa-cerdo-tum non e-

rubu-e-runt neque senum mi-serti sunt A-YN Cum

adhuc subsiste-remus de-fe-ce-runt ocu-li nostri ad auxi-li-um nostrum va- num

cum respi-ce-remus attenti ad gentem que salva-re nos non po-te- rat

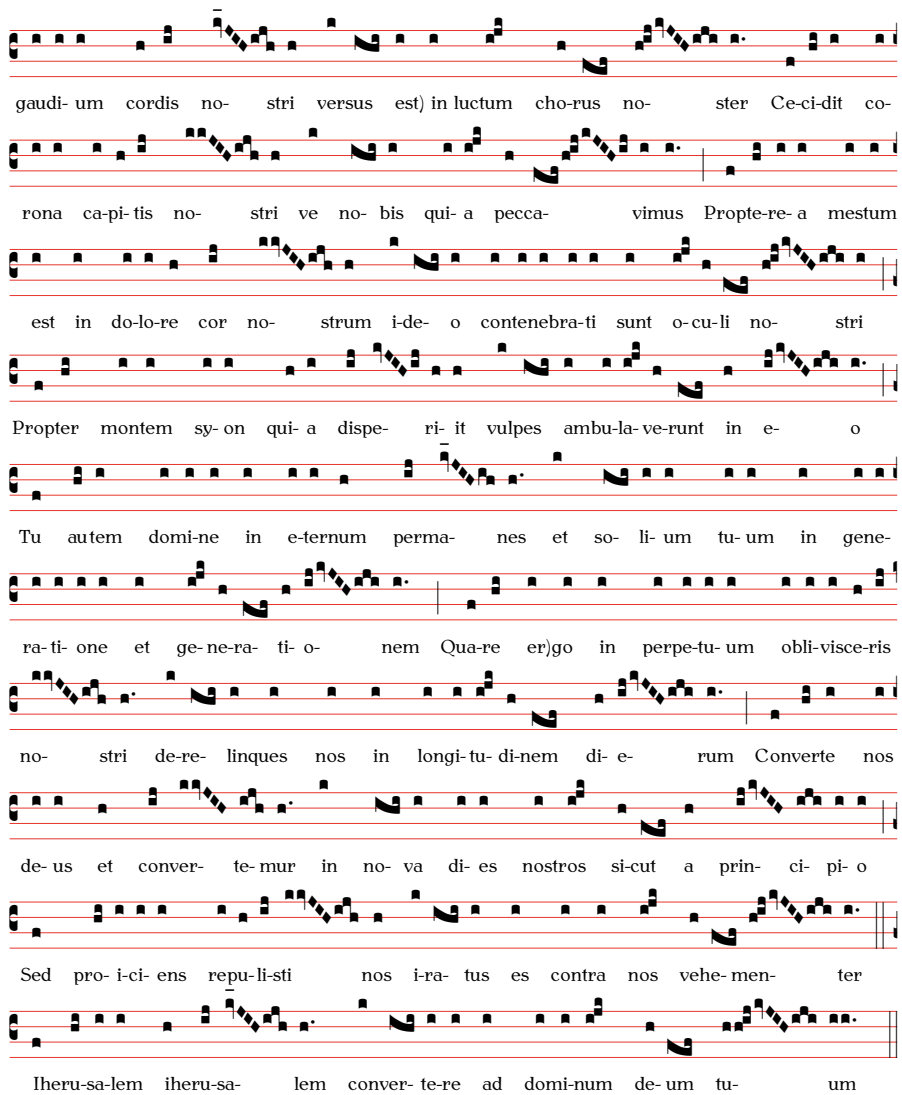
Lubri-ca-ve-runt vesti-gi-a nostra in i-ti-ne-re pla-te-a-rum no-stra-rum apro-pinqua-

vit fi-nis noster comple-ti sunt di-es nostri qui-a ve-nit fi-nis no-ster
 COPH Ve-lo-ci-o-res fu-e-runt perse-cu-to-res nostri aqui-lis ce-li
 su-per montes perse-cu-ti sunt nos in de-serto insi-di-a-ti sunt no-
 bis TAW Comple-ta est i-niqui-tas tu-a fi-li-a sy-on non
 addet ultra ut transmigret te vi-si-ta-vit i-niqui-ta-tem tu-am fi-li-a edon di-
 scope-ru-it pec-ca-ta tu-a Iheru-sa-lem iheru-sa-lem con-verte-re ad
 domi-num de-um tu-um

LAMENTATIO NONA

O -Ra-ti-o ie-remi-e pro-phe-te Re-corda-re domi-ne et vi-de quid ac-
 ci-de-rit no-bis Intu-e-re et respi-ce obpro-bri-um no-strum He-re-di-tas
 nostra versa est ad a-li-e-nos Do-mus nostre ad ex-tra-ne-os Pu-pil-li

facti sumus absque pa- tre ma- tres nostre qua- si vi- du- e Aquam
 nostram pe- cu- ni- a bi- bi- mus Ligna nostra pre- ti- o compa- ra- vi- mus Cervi-
 ci- bus nostris mi- naba- mur lassis non da- ba- tur re- qui- es E- gipto de- dimus
 ma- num et as- si- ri- is ut sa- tu- ra- vemur pa- ne Patres nostri pecca- ve- runt
 et non sunt et nos i- ni- qui- ta- tes e- o- rum porta- vimus Servi domi- na- ti sunt
 no- bis et non e- rat qui re- dime- ret nos de ma- nu e- o- rum In ma- ni-
 bus nostris affe- rebamus panem no- bis a fa- ci- e tempe fla- tum fa- mis
 Mu- li- e- res in sy- on humi- li- a- ve- runt virgi- nes in ci- vi- ta- ti- bus iu- da
 Princi- pes manu suspen- si sunt fa- ci- es senum non e- rubu- e- runt
 Adu- lescenti- bus impu- di- ce abu- si sunt et pu- e- ri in ligno corru- e- runt
 Senes in portis de- fe- ce- runt iu- ve- nes de cho- ro psal- len- ti- um De- fe- cit

gaudi-um cordis no- stri versus est) in luctum cho- rus no- ster Ce-ci-dit co-
 rona ca-pi-tis no- stri ve no- bis qui- a pecca- vimus Propte-re- a mestum
 est in do-lo-re cor no- strum i-de- o contenebra-ti sunt o-cu-li no- stri
 Propter montem sy-on qui- a dispe- ri- it vulpes ambu-la-ve-runt in e- o
 Tu autem domi-ne in e-ternum perma- nes et so- li- um tu-um in gene-
 ra-ti- one et ge- ne- ra- ti- o- nem Qua-re er)go in perpe-tu-um obli-visce-ris
 no- stri de-re- linques nos in longi-tu- di-nem di- e- rum Converte nos
 de- us et conver- te- mur in no- va di- es nostros si- cut a prin- ci- pi- o
 Sed pro- i- ci- ens repu- li- sti nos i- ra- tus es contra nos vehe- men- ter
 Iheru- sa- lem iheru- sa- lem conver- te- re ad domi- num de- um tu- um

